

WO 19 FEB

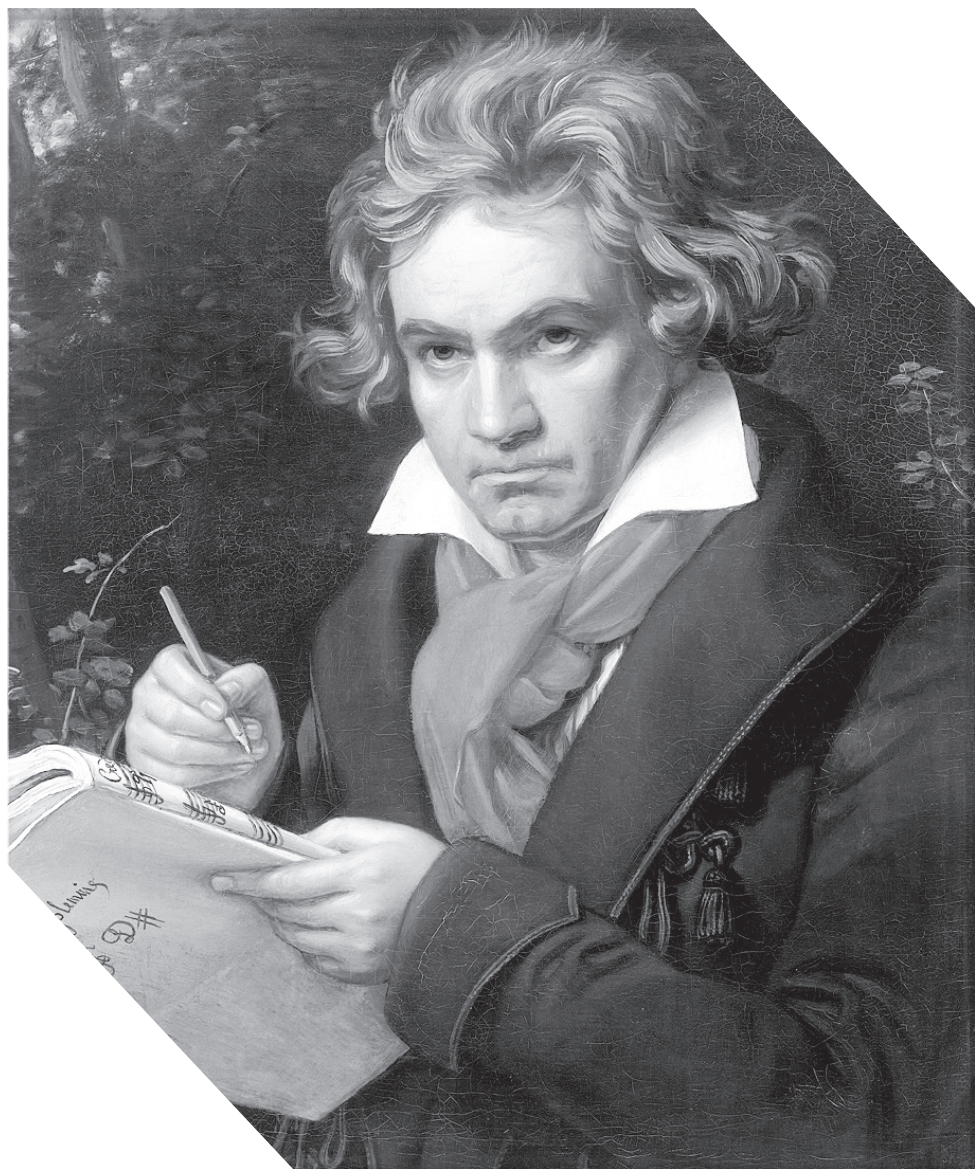
VAN BAERLE TRIO

HANNES MINNAAR PIANO **MARIA MILSTEIN** VIOOL
GIDEON DEN HERDER CELLO

SPOT/DE OOSTERPOORT

20.15 UUR

PROGRAMMA

L. Van Beethoven (1870-1827)
Varieties in Es opus 44

L. Van Beethoven
Pianotrio nr. 3 in c opus 1/3
Allegro con brio / Andante cantabile con variazioni /
Menuetto Quasi Allegro / Finale. Prestissimo

pauze

L. Van Beethoven
Pianotrio in Bes opus 97 'Erzherzog'
Allegro moderato / Scherzo: Allegro /
Andante cantabile ma però con moto / Allegretto moderato

Van Baerle Trio

Het Van Baerle Trio is in 2004 opgericht door pianist Hannes Minnaar, violiste Maria Milstein en cellist Gideon den Herder. De naam van het trio ontleen ze aan de straat waar hun muzikale wortels liggen: de Van Baerlestraat in Amsterdam. Hier ontmoeten de drie musici elkaar tijdens hun studie aan het Conservatorium van Amsterdam, op een steenworp afstand van het Concert-gebouw, dat het trio als zijn muzikale thuis beschouwt. Na het winnen van het Vriendenkrans Concours in het Concertgebouw in 2011 treedt het trio veelvuldig in deze zaal op en wordt het door het Concertgebouw genomineerd voor de ECHO Rising Stars 2013/14, een tour die het trio naar belangrijke zalen in heel Europa brengt, waaronder de Musikverein in Wenen, de Barbican in Londen, de Cité de la Musique in Parijs, L'Auditori in Barcelona en de Philharmonie in Keulen.

Al voor het begin van deze Europese tour heeft het Van Baerle Trio zijn internationale reputatie gevestigd met het winnen van het ARD concours in München in 2013 en het internationale kamermuziekconcours in Lyon in 2011. Bij beide concoursen wint het trio ook de publieksprijs. In Nederland ontvangen ze in 2012 de Kersjesprijs, een beurs die ieder jaar aan een jong veelbelovend ensemble wordt toegekend.

Het Van Baerle Trio werd gevormd onder de hoede van Dmitri Ferschtman en volgde daarna lessen bij onder meer Ferenc Rados en Claus-Christian Schuster. De ontmoeting met Menahem Pressler in 2008 was een grote bron van inspiratie voor de drie musici, die sindsdien meerdere keren voor hem speelden. Sinds 2014 geven de leden van het Van Baerle Trio hun ervaring door aan een volgende generatie musici op uitnodiging van het Conservatorium van Amsterdam. De debuut-cd van het Van Baerle Trio met werken van Saint-Saëns, Loevendie en Ravel werd bekroond met een Edison Klassiek 2013. Hierna bracht het Van Baerle Trio de pianotrio's van Mendelssohn uit, waaronder de eerste opname van een vroege versie van het Eerste Pianotrio in d-klein van Mendelssohn. Op dit moment neemt het Van Baerle Trio de verzamelde pianotrio's van Beethoven op, waarvan de eerste cd onlangs is verschenen.

De opname van de complete pianotrio's van Beethoven die het trio in de afgelopen jaren uitbracht, werd in de nationale en internationale pers met veel enthousiasme ontvangen: afzonderlijke volumes ontvingen 5 sterren in De Volkskrant en Trouw, en driemaal een Luister 10. "The overwhelming quality of this new disc is a quite irresistible freshness", schreef Gramophone en WDR 3 stelde: "Das Van Baerle Trio lässt sich mit Haut und Haar auf Beethoven ein, macht vor allem Kleinigkeiten zu Juwelen."

TOELICHTING

Ludwig van Beethoven (1770 – 1827)

Toen Ludwig van Beethoven in 1770 in Bonn werd geboren had de klassieke stijl van zijn grote voorlopers Joseph Haydn en Wolfgang Amadeus Mozart zich gevestigd als de dwingende opvatting van hoe te componeren. In 1792 verhuisde Beethoven naar het Wenen van Haydn en Mozart en daar werd hij de erfgenaam - en vernietigende ombuiger - van een componeersysteem gebaseerd op hiërarchisch geordende regels dat retorica en natuurkunde verenigt op een wijze die nooit meer in een zo ideale vorm in de geschiedenis van het westerse componeren is teruggekeerd. Het tonale klassieke componeersysteem biedt een unieke, evenwichtige ordeningsbedding waarin muziek in direct aansprekende, dramatisch emotioneel geladen, verhalende vorm kan worden gecomponeerd. In Beethovens muziek wordt de balans tussen emotie en intellect die het klassieke systeem van Haydn en Mozart in zich droeg, tot in de uiterste consequentie doorgevoerd. Hij perste de techniek van zijn voorgangers tot de laatste druppel uit en verhevigde zowel de emotionele lading van zijn muziek als de complexe intellectuele structurering daarvan dusdanig, dat het hele systeem er uiteindelijk door in elkaar stortte. De wijze waarop Beethoven met die in zijn muziek zo wezenlijke tegenpolen emotie en intellect worstelend de hemel bestormde, maakt hem in feite tot de eerste moderne componist.

Het karakter van het evenwicht tussen direct emotionerende, beeldende kracht en streng gecontroleerd conceptueel denken dat de essentie van Beethovens muziek is, was nieuw in zijn dagen en in zekere zin is het dat nog.

Een nieuwe mentaliteit

Dat Beethoven zich niet aan de klassieke structuur hield, is een gevolg van zijn behoefte zich persoonlijker uit te drukken, zijn fantasie uitgebreider te kunnen laten spreken en grotere contrasten in de muziek aan te brengen. Die drang tot een persoonlijk statement en die behoefte aan direct emotionelere muziek maakte hem tot de eerste romanticus. Hoezeer zij de muziek ook vernieuwden, Haydn en Mozart waren beiden nog exponenten van de achttiende-eeuwse traditie waarin componisten vooral handwerkslieden waren. Zij leverden vakwerk op bestelling van adellijke of kerkelijke opdrachtgevers bij wie ze in dienst waren. De romantische opvatting van de componist als een door God uitverkoren magiër die zich op zijn talent kon laten voorstaan en dus meer was dan de niet kunstzinnig begaafde burger, bestond nog niet. Mozart schoof wel al in die richting op door zelfbewust als kleine zelfstandige te beginnen en geen dienstbetrekking meer te aanvaarden - wat hem aardig heeft opgebroken - maar al is zijn late werk in de persoonlijke lading dan proto-romantisch, zover als Beethoven ging hij niet.

Mozart plaveide wél de weg voor Beethoven en natuurlijk hing diens wat egocentrischer opvatting over zijn kunstenaarschap in de lucht, getuige de idealen van de Verlichting en de Franse revolutie van 1792. Juist in dat jaar verhuisde Beethoven naar Wenen omdat deze stad het onbetwiste muziekcentrum van Europa was - en dus de natuurlijke habitat voor een ambitieuze jonge pianist/componist van 22 jaar oud. Bij aankomst in Wenen had hij nog niets gepubliceerd en componeren bleef zijn leven lang een zaak van schetsen, schaven en worstelen. Naarmate hij ouder werd en zijn componeren steeds compromislozer van expressie en inhoud werd, ging het schrijven hem moeilijker af.

Mozart was een jaar voordat Beethoven naar de Oostenrijkse hoofdstad trok overleden, maar Haydn leefde nog wel en bij die componist ging hij in de leer. Beethoven was niet erg tevreden over Haydns lessen en de reden daarvan is karakteristiek voor het verschil in opvatting en in ambitie van beiden. Haydn beperkte zich tot vakmatig onderricht in contrapunt, terwijl Beethoven had gehoopt op inzicht in meer conceptuele zaken als vorm, dramatische opbouw, uitwerking van motieven en het leggen van verbanden tussen kleinere ideeën in het grotere geheel van een compositie. Dat er nog niets van Beethoven in druk was verschenen, lag niet aan gebrek aan vakkennis, maar kwam omdat hij vond dat hij nog niet vanuit een echt eigen idee componeerde. Beethoven was de eerste componist

die bewust wachtte met publiceren totdat hij vond dat zijn idioom vorm begon te krijgen. Ook het geven van opusnummers kreeg daarin een betekenis die geen componist vóór hem daaraan had gegeven. Mozart en Haydn gaven niet eens opusnummers. Beethoven was de eerste die ze zelf boven zijn stukken schreef. Voor hem onbelangrijke werken als het nu zo beroemde tussendoortje Für Elise sloeg hij over en zijn officiële opus 1 is niet zijn eerste gecomponeerde werk. Het lijkt een detail, maar het geeft blijk van een duidelijk op de persoonlijke waardering van zijn eigen muziek gerichte mentaliteit die aan het eind van de achttiende eeuw nieuw was. En alweer is die houding ook nu nog gemeengoed onder componisten. In de eerste tien jaar van zijn carrière is het eigene van Beethovens muziek vooral een kwestie van temperament. Zijn uitwerking van de heersende muzikale grammatica verraadt wel persoonlijkheid, maar dat is vergelijkbaar met de wijze waarop het handschrift van ieder mens nu eenmaal anders is als dat van een ander. Natuurlijk maakte Beethoven soms al wel opmerkelijke keuzen, maar de echte eigenzinnige titaan waarvoor hij nu algemeen wordt gehouden, stond pas op zo rond zijn dertigste levensjaar.

Net zoals de 16 strikkwartetten van Beethoven de belangrijkste reeks werken in dit genre van één componist vormt, zo vormen zijn pianosonates samen de top van het voor dit instrument geschreven repertoire in deze vorm. Al deze 32 sonates zijn

meesterwerken, terwijl Beethovens laatste grote werk voor pianosolo, de Diabellivariaties, een geweldige samenvatting biedt van wat door hem aan de pianoliteratuur werd bijgedragen. Deze reeks werken kan worden beschouwd als een fraai, heel afwisselend landschap met mooie valleien, heuvels en bergpieken. Men kan er deels vlot en makkelijk in zweven en wandelen, maar beklimming van de heuvels en steile bergtoppen geeft evenzeer voldoening, voor de uitvoerende zowel als voor de luisteraar.

Het is van cruciaal belang bij het luisteren naar deze werken dat Beethoven ze in wezen puur voor zichzelf schreef. Beethovens onafhankelijkheid en zelfvertrouwen kleuren elk van deze stukken, vanaf het drietal sonates uit op. 2 waaraan Beethoven reeds als 23-jarige werkte tot het laatste, opus 111, een zo buitengewone compositie dat onder andere Aldous Huxley en Thomas Mann (in Doktor Faust) uitleg gaven over de bijzondere vorm. Beethoven ontwikkelde en onderzocht de sonatevorm op alle manieren en tot in de uiterste consequenties zoals geen componist dat voor en na hem deed. Deze weg die Beethoven ging is alleen nog op vrijwel identieke wijze aan de ontwikkeling van zijn strijkkwartetten te volgen.

Beethovens Broadwood

Beethovens houding ten opzichte van de – toen nog veel primitiever – piano was typisch voor zijn houding tegenover eigenlijk alle instrumenten:

alles wat hij schreef vormde een uitdaging voor de mogelijkheden van het instrument in kwestie. Gelukkig maakte de pianotechnologie in Beethovens tijd een grote ontwikkeling door; het notenbereik werd met tweeëneenhalf octaaf uitgebreid, het pedaalgebruik bood meer mogelijkheden en de instrumenten gingen krachtiger klinken. Wel ontstond een duidelijk verschil tussen de lichter klinkende Oostenrijkse instrumenten (waaraan Beethoven schijnbaar de voorkeur gaf) en de zwaarder uitgevoerde instrumenten uit Engeland en Frankrijk. Hoe dan ook, met zijn laatste vijftal sonates haalde hij het onderste uit de kan aan pianistische mogelijkheden om zich daarna ter wille van een nog grotere expressie op het strijkkwartet te richten.

Beethoven - Variaties opus 44

‘In de beperking toont zich de meester’, moet Beethoven hebben gedacht, toen hij als jonge componist van 22 met zijn ‘Variaties’, op. 44 begon. Luister maar eens naar het thema, waarmee het stuk begint. Wat valt daar van te maken? Beethoven levert het bewijs dat hij zelfs uit het ogenschijnlijk minst interessante materiaal een bloedstollend stuk kan maken.

Beethoven – Pianotrio's opus 1

Opus 1 als Beethovens ‘doorstart’ Beethovens eerste drie pianotrio's voor piano, viool en cello, vormen het muzikale sluitstuk van zijn integratie in de aristocratie van Wenen. De werken markeren dan zijn overgang

van pianist naar componist. Het feit dat deze drie werken het opusnummer 1 dragen, wil overigens niet zeggen dat ze zijn eerste composities zijn. Beethoven waakte streng over zijn eigen kwaliteit, en wilde (conform zijn strategie) het Weense publiek verbazen met werken die hij zelf als uitzonderlijk geslaagd beschouwde. Hoewel hij al vier jaar eerder aan de trio's was begonnen, achtte hij de tijd voor zijn lancering als componist pas rijp in 1795. Op 21 oktober van dat jaar was de uitgave van zijn opus 1 een feit. De onderneming legde hem geen windeieren, noch artistiek, noch financieel: dankzij 245 verkochte exemplaren hield hij maar liefst 700 gulden aan de uitgave over, of het jaarloon van een doorsnee ambtenaar. De première van de trio's vond plaats tijdens een huisconcert bij de Tsjechische aristocraat en Beethovens toenmalige geldschietter prins Lichnowsky. Ook zijn leraar Joseph Haydn woonde de première bij en uitte nadien zijn voorbehoud ten opzichte van het derde trio ("Je wekt de indruk een man te zijn met meer dan één hoofd, meer dan één hart en meer dan één ziel!"), Beethovens favoriet. De relatie tussen Haydn en Beethoven wordt beschreven in talloze anekdotes die de waarheid wellicht niet altijd eer aandoen: zo zou Haydn Beethovens edities gesaboteerd hebben, en ging Beethoven stiekem elders les volgen.

Beethoven- Pianotrio opus 97 in Bes

Beethovens pianotrio opus 97 in Bes werd in maart 1811, in slechts drie weken geschreven en opgedragen aan zijn leerling aartshertog Rudolf van Habsburg (1788-1831). Hij schreef voor hem ook de Missa Solemnis, de opera Fidelio, de pianoconcerten nr.4, 5 en de pianosonates op. 81a, op. 106, op.111 en de Grosse Fuge opus 133. Deze vriend (toen 21 jaar oud) stelde in 1809 met prins Lobkowitz (35) en prins Kinsky (27) een contract op om Beethoven van materiële zorgen vrij te stellen "gezien de dagelijkse bewijzen die hij geeft van zijn buitengewone begaafdheid en talenten als geniaal musicus en componist". De aanvallen van de Franse troepen op Wenen en andere oorlogsomstandigheden waren er echter de oorzaak van, dat het op zich aanzienlijke inkomen van vierduizend gulden per jaar, door de inflatie al gauw niet meer toereikend zou zijn. In dit transcenderende werk wordt als het ware het onzegbare gezegd, de vitaliteit, innigheid en levensvreugde die ervan uit gaan duiden op een onuitputtelijke bron van inspiratie, die de componist ondanks tegenslag, kwelling door doofheid en ziektes in feite onsterfelijk heeft gemaakt.